

Aalisarneq pillugu EU-mut isumaqatigiissutip sivitsorneqannginnissaanik aammalu EU-mi OCTA-mut ilaasortaajunnaarnissamik suliniuteqarneq aallartisarnissaa pillugu Naalakkersuisut peqquneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut. Suliaq kingusinnerpaamik ukioq 2025 naatinnagu naammasseriissaaq.
(Inatsisartunut ilaasortaq, Pele Broberg, Naleraq)

Akissuteqaat

(Naalagaaffinngornissamut Nunanullu Allanut Naalakkersuisoq)

Siullermeerinninneq

Nunatta Aalisarneq pillugu EU-mik isumaqatigiissuteqarnerminik sivitsueqqinnginnissaanik OCTA-miillu aninissaanik Naalakkersuisut suliaqaqqullugit peqquneqarnissaannik Inatsisartunut Ilaasortap Pele Brobergip aalajangiiffigisassatut siunnersuuteqarneranut Naalakkersuisut qujapput.

Siunnersuuteqartup OCTA-mi ilaasortaaneq OLT-unermut (EU-p nunanut nunasiaataasimasunut isumaqatigiissutai - OLT) taputartuussimasinnaallugit nassuiarmagit inussiarnersumik maluginiaqqussavara. OCTA-mi, tassa Overseas Countries and Territories Associationimi, ilaasortaaneq nunatta OLT-tut inissisimanermut aalajangiisuunngilaq. OCTA tassaavoq nunat OLT-tut inissisimasut suliniaqatigiiffiat, nunat OLT-it soqutigisaat tunngavigalugit EU-p nunallu OLT-it akornanni suleqatigiinnerannik ataqatigiissaarisuusooq. Nunatta OCTA-mit anisinnaanera EU-mik isumaqatigiissuteqarluni niueqateqarnerup tungaatigut allannguaviannngilaq. Tamannali OLT-ut inissisimaffiup atuukkunnaarsinnissaanik nipilimmik siunnersuuteqartup saqqummiussineratut naatsorsuutigigaanni tamanna ersarinnerussaaq.

Siunnersuuteqartoq upernaq Inatsisartut ataatsimiinnermi aamma EU-mut Aalisarneq pillugu isumaqatigiissutip sivitsorneqannginnissaa OCTA-miillu aninermi pitsaaqutissat pitsaanngikutissallu pillugit apeqquteqaat aallaavigalugu oqallisissioornikuuvoq. Oqaluuserinninnermilu sammisaq paasissutissanik tunngaveqarluni peqqissaartumik oqallisigineqarsimasooq Naalakkersuisut isumaqarput. EU-mut attaveqarnerput, pingaartumillu Aalisarneq pillugu Isumaqatigiissut EU-milu attaveqarfigisartakkavut pineqartillugit, isumaqatigiissutit tunngaviat ilisimasaqarfigissallugu pingaaruteqarmat sakkortuumik erseqqissassavara.

Pingaartumik Aalisarneq pillugu Isumaqatigiissummik allannguinnissamik siuneqartarluni oqallinnermi EU-mik isumaqatigiissutinut allanut pitsaanngitsumik sunniuteqarnerlussinnaanera eqqarsaatigalugu. Soorlu OLT/EU-p Kalaallit Nunaannik suleqateqarnissani pillugu aalajangerana malitsigisaanik ilinniartitaanermut suliassaqaarfiit ukiumoortumik aningaasanik ikigisassaannngitsunik tunineqartartillugit. Taamaammat Aalisarneq pillugu Isumaqatigiissutip sivitsuffinnginneratigut toqqaanngitsumik sunniutaasussat pineqarsimatillugit tamanna ilinniartitaanerup iluani pitsaanngitsumik kinguneqarsinnaavoq.

Nunatta taamanikkut EF-iusimasumit anineranut atatillugu allannguummik Kalaallit Nunaannik Isumaqatigiissut 1985-imeersumik taaneqartartumik isumaqatigiissusiortoqarpoq. Isumaqatigiissummumut Tapiliussami erseqqissarneqarpoq Nunatta EU-p aalisakkanik nioqqutissanik niuffaffinnut appakaassinnaanera EU-llu Nunatta imartaani aalisarnermik

akuersissummik tunineqarnerata naammaginaruunissaanik isumaqatigiissut tunngaveqartoq. Isumaqatigiissut taanna EU-p Nunatsinni aalisarsinnaajuarnissaminik kissaateqarneranik aammalu taamanikkut EF-iusimasumut ilaasortaanikkut Nunatta EU-mi aningaasanik pisartagarisimasaminik annaasaqarusunnginneranik aallaaveqarpoq. Nunarput nunani OLT-imi ilaasortaauni kisiartaalluni EU-mi niuffaffinnut akitsuuteqanngitsumik niuersinnaatitaavoq - parlattuanik Nunarput tassaalluni nunanut OLT-imi ilaasortanut EU-mit tapiissutaasartunik Kalaallit Nunaat pillugu aalajangiineq aqutugalugu tapiissutinik pissarsinerpaasartoq. Tamannalu allanngortittariaqassappat EU-mik isumaqatigiissummi aalisarnermut tunngatillugu oqaasertanik allannguisoqaqqaartariaqassaaq, taamaalillunilu EU-mi nunat ilaasortaausut 27-t tamarmik akuereqqaartariaqassavaat atuutsilersillugulu. Nunat EU-mi ilaasortaausut isumaqatigiissummik allanngortitsinissamik pilersaaruteqarnerisut Naalakkersuisunit massakuugallartoq ilisimaneqanngilaq.

Aalisarneq pillugu Isumaqatigiissut aamma Suleqatigiinnissamik Isumaqatigiissut tassa EU-p Kalaallit Nunaannik suleqateqarnissaq pillugu aalajangiinera aqutugalugu Nunatta Karsia 2024-mi kisitsisit tunngavigalugit ukiumut 400 mio. kr. missaanik pissarsisarpoq, tassalu Aalisarneq pillugu Isumaqatigiissut aqutugalugu 149 mio. kr.-it Suleqatigiinnissamullu isumaqatigiissut aqutugalugu 251 mio. kr.-it. Kisitsisit ukiumiit ukiumut allanngorartarput ilaatigut anguniakkat anguneqarsimaneri aammalu EU-mut pisassiissutissatut isumaqatigiinninniutigineqartussat annertussusaat apeqqaasarlutik.

Aningaasaliissutit marlunggorlugit avinneqarsimagaluartut aalisarsinnaanissamut periarfissat OLT-imillu aqqissuussinerit naalakkersuinikkut imminnut ataqatigiittutut isigineqartarput. Aalisarneq pillugu EU-mik isumaqatigiissutip kalaallit tungaaniit atorunnaarsinneqarnissaa kissaatigineqalissagaluarpat aningaasat Kalaallit Nunaata OLT/EU-p Kalaallit Nunaannik suleqateqarnissaq pillugu aalajangiinera aqutugalugu pissarsiarisartagai eqqorneqassapput. Tamassuma sunniutissaata annertussusissaa oqaatigiuminaappoq, taamaattumillu Aalisarneq pillugu Isumaqatigiissut atorunnaarsinneqassappat Nunatta Karsiata ukiumut qanoq annaasaqartigisarnissaa erseqqissumik oqaatigineqarsinnaanngilaq.

Ilanngullugu oqaatigineqassaaq aalisakkanit tunisassiat akitsuutitaqanngitsumik EU-mut tunisinaaneri aningaasanik aamma naleqarmat. 2022-mi nalingat 235 mio. kr.-nit missaannut missingerneqarsimavoq. EU-mik Aalisarneq pillugu Isumaqatigiissut atorunnaarsinneqassappat kalaallit tunisassiaasa akitsuuserneqarnissaat EU-mit peqqussutigineqarsinnaavoq. Akitsuusiinermilu akigititami aalisakkanik tunisassiat suut pineqarnerisut apeqqaasussaassapput. Tamanna EU-mi sunniiginnarnani pingaartumik kalaallit ingerlatseqatigiiffiutaannut aamma sunniuteqartussaavoq, taakkulu unammillertinut qaninnerpaanut aamma EU-mik niuernikkut pitsaaqutinut tunngatillugu niuernikkut pissarsisarnut tunngatillugu, nunatsinni niuernikkut inuussutissarsiortut europami niuerfinni angusarisimasaannut tunngatillugu ajornerusumik inissisimanermik kinguneqartussaassaaq.

Ukiumut 235 mio. kr.-nit missaannik ingerlatseqatigiiffinnut avammut niuertunut aningaasartuutit qaffannerinik akitsuusersugaanngitsumik niuerneq atorunnaassagaluarpat tamanna kinguneqassaaq, niueriaatsip assinga matumani suli atorneqarsimappat. Akitsuusersugaannginnerup atorunnaarnera ingerlatseqatigiiffiit akileraarutaannit pisortat isertitaat 62,4 mio. kr.-nik ikilissasut naatsorsuutigineqarpoq.

Aalisarnek pillugu isumaqatigiissutip atorunnaarsinneratigut aalisakkallu EU-mut pisassiissutigineqartartut nammineq aalisarnerisigut pisortat isertittagaasa ukiumut 190 mio.kr. missaanik amerleriarsinnaanerit missingerneqarpoq. Aningaasat taakku Nunatta massakkut EU-mit pissarsiarisartagaanit 392 mio.kr.-iusunit ikinnerungaatsisarput. Tamatuma saniatigut akitsuusiinnginnikkut naleritinneqartoq qaavatigut ilanngunneqartussaavoq.

Nunatta Aalisarnermi pillugu EU-mik Isumaqatigiissutaa niueqatigiinnissaq pillugu isumaqatigiissummik taarserpagu OLT-ujunnaarlunilu imaassinnaavoq akitsuutitaqanngitsumik niuersinnaanerup ilaa utertinneqarsinnaassoq, kisiannili tamatumunnga qanoq niuernikkut isumaqatigiissummi nalinnaasumi akiliuteqartarnissarput ilisimanngilarput. Matumani EU-mut OLT-itut immikkut attaveqarnerput unissimassappat, matumanilu EU isumaqatigiissusiornissamut soqutiginnissappat isumaqatigiinniarnissaq taamaattoq qanoq sivistutisumik ingerlassanersoq ilisimanagu. Taamatut qularnaveeqqusiinissaq pigineqanngilaq, niuernissaq pillugu isumaqatigiissutip isumaqatigiinniussutiginerani uagut innuttaasugut amerlassutsitsinnut nuna alla imaluunniit isumaqatigiinniarnermut peqataasoq alla isiginninniarnissaat qularnaarneqarsinnaanngimmat.

Uagut avammut niuernitsinnut niueqatigiinnissamullu isumaqatigiissutitsinnut tunngatillugu makku erseqqissaatigissallugit aamma pingaaruteqarpoq: Nunat niueqatigisartakkavut taakkuupput uagut tunisassitsinnut, suussusersisarnermut, uppersaatinut allanullu piimasaqaatinik aalajangersaasartut. Danmarkimi Fødevarestyrelsen aalajangersaasartuunngilaq. Tunisassiaativut tamaasa Danmark aqqutigalugu avammut niuerutigineq ajoratsigit ilanngullugu paaseqquneqarpoq, kisiannili aamma assersuutigalugu Island aamma Norge aqqutigalugit pisarmat.

Erseqqissaatigineqartariaqarpoq nunat Nunatsinnit niueqatigineqartussat eqqartornerini EU-mik aalisarnikkut isumaqatigiissuteqarneq attuumassuteqanngimmat. Nunat tunisassianik tunitsiviusussat ingerlatseqatigiiffiit namminneerlutik aalajangertarpaat. Nunatta nunat EU-mi ilaasortaannigut niueqatigisarpai soorlu Japan, Kina, UK aamma USA. Taamatut niuersinnaanerput EU-mik isumaqatigiissuteqarsimanitta unitsissinnaanngilaa.

Taamaattorli pingaarnepaavoq imaaliillaannarluni niuernermut isumaqatigiissutissaq isumaqatigiinninniutigineqarsinnaanngimmat, ukiut amerlasuut atortariaqarput, tamannalu assersuutissaqqissuuvoq UK-mik niueqateqarnissaq pillugu isumaqatigiinniarneq. Isumaqatigiinniarnernit pisortatigoortut 2022-mili ingerlalersimapput, 2018-imilili attaveqarnerit oqaloqatigiinnerillu aallartinneqareersimallutik, sulilu naammassineqarsimanatik. Taamaammallu massakkut EU-mik attaveqarnerput allanngortinniarutsigu tamanna ukiorpaalunni piareersaanissamik sulinissamillu pisariaqartitsiffiussaaq, tamannali qularnaveeqqusiinani isumaqatigiinninniarnernit iluaqutaasumik kissaatigisatsitut inissinnissaannik.

Nunat niueqatigisartakkatta kikkuuneri eqqarsaatigalugit assartuiffiusussat, niuernikkut isumaqatigiissutit tassunga ilanngullugit akitsuutitaqanngitsumik niueqateqarsinnaanerit soorunalumi apeqquasaarput. Taamaattumik nunanut allanut, sillimaniarnermut illersornissamullu tunngasutigut periusissiaq nutaaq, partiinit tallimaasunit sisamanit akuerineqarsimasoq, aqqutigalugu niuernitta assigiinngisitaarnernulernissaa niuernikkullu

nutaanik isumaqatigiissuteqarnissaq Naalakkersuisut sulissutiginiarpaat, taamaasiornikkut niuerfinnik nunanillu ataasiakkaanik niueqateqarunnaarluni nunat niuerfigisartakkat amerlineqarsinnaammata, tamannalu siunissaq eqqarsaatigalugu niuernikkut allannortoqarnera pissutigalugu nalimmassarneqarsinnaassasoq. Tamatumani avammut niuerneq eqqussuinerlu innuttatsinnut ingerlatseqatigiffiutitsinnullu iluaqutaasussat pineqarput.

Naggasiutigalugu taaneqassaaq Naalakkersuisut maanna EU-mik Aalisarnermut Tapiliusaaq nutaaq pillugu isumaqatigiissusiorsimammata piffissamut 2025-2030-mut atuuttussamik. Tassani Naalakkersuisut pisassiissutit kalaallit aalisariutaannukartut amerlanerit angerlaassimavaat kiisalu EU-mit tamatumunnga akiliutigineqartartut qaffaaffiginissaat qulakkeersimallugu. Tamanna Naalakkersuisut pisassiissutit kalaallit aalisartuinukartut angerlaannissaat pillugu Naalakkersuisut periusissiaanut naapertuuppoq. Taamaattorli erseqqissarneqassaaq EU-mik attaveqarnerput ingerlaavartumik nalilersortaratsigu, taamaaliornikkut pisariaqassappat ineriartortitsinnaassagatta naleqqussaasinnaassallutalu. Tamannalu aamma nunani sanilerisatsinni attaveqaatinut suleqatinullu tunngatillugu suliarisarpaput.

Tamanna tunngavigalugu aalajangiiffigisassatut siunnersuutip itigartitsissutigineqarnissaa Naalakkersuisut inassutigaat.